

Aytən Müzəffər qızı RƏHİMLİ

Azərbaycan Dillər Universiteti,

Filologiya fakültəsi üzrə ingilis dilinin leksikologiyası və üslubiyatı kafedrasının doktorantı

E-mail: rehimliayten2@gmail.com

İNGİLİS DİLİNDƏ DİALOJİ DİSKURSUN PRAQMATİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

İngilis dilində sərbəst danışıqı mənimsəmə zamanı dialoji diskurs mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu məqsədlə təqdim olunan dialoqlar real həyat ssenarilərinin geniş spektrini əhatə edir və eyni zamanda dialoqlar vasitəsilə fikir mübadiləsi reallaşır. Müntəzəm olaraq bu dialoqlarda iştirak etmək ingilis dilinin mənimsənilməsi prosesini gücləndirir. Diskurs məsələsinin həm semantik, həm də praqmatik xüsusiyyətlərinin təhlili dilçiliyin inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məqalədə ingilis dilində dialoji diskursun praqmatik xüsusiyyətləri öz əksini tapmışdır.

Tədqiqatın məqsədi ingilis dilində dialoji diskursun praqmatik xüsusiyyətlərini araşdırmaq və ingilisdilli idiskursun dialoq əsaslarını müəyyən etməkdir. Ümumiyyətlə, diskurs mənə, dəyər, görüntü, rəy, əqli və virtual bilikləri çatdırır, bu baxımdan diskursda müxtəlif əqli və virtual biliklər vardır, məhz bu səbəbdən diskurs dilçiliklə yanaşı, fəlsəfə, sosiologiya, psixologiya və digər fənnlərin tədqiqat obyektinə ola bilər.

Tədqiqatın metodu - tədqiqat işində analitik, təsviri, linqvokoqnitiv, müqayisəli metod, virtual dialoji vəziyyətin sintezi, linqvistik-koqnitiv və linqvistik-kommunikativ təhlil metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri -tədqiqat nəticəsində ingilis dilində dialoji diskursun praqmatik xüsusiyyətləri müəyyən edilmiş, dialoji diskurs, deysis, diskurs təhlili, diskursun strukturu kimi məsələlər araşdırılmış, müvafiq sahəyə uyğun misallar verilmişdir.

Açar sözlər: ingilis dili, dialoji diskurs, deysis, diskurs təhlili, diskursun strukturu.

DOI: <https://doi.org/10.54414/WNYM8702>

Giriş

Dilçilikdə diskursun yeri, mətnlə diskurs arasındakı fərq və diskursun müxtəlif növlərini araşdırmaq vacib rol oynayır. “Discussion” termini ingiliscə “müzakirə, nitq”, “discourse” isə fransızca “nitq” mənasını daşıyaraq, hazırda “natiqə məxsus söz” anlamını ifadə edir. Müasir dilçilikdə diskursun müxtəlif sahələr üzrə tədqiqi əsas aktual məsələyə çevrilmişdir. Diskursun yaranmasında xidmətləri olan alimlər elmin müxtəlif sahələrində araşdırmalar apararaq müvafiq məsələlərin tədqiqində iştirak etmişdirlər.

Dialoji diskurs özünüifadənin əsas vasitəsidir. Diskursiv fəaliyyət insan varlığının bütün sosial əhəmiyyətli anlarını müşayiət edir. Kommunikativ qarşılıqlı əlaqə danışanın praqmatik məqsədinə nail olub-olmamasından asılı olaraq uğurlu və ya uğursuz ola bilər. Kommunikativ

qarşılıqlı əlaqənin növü alıcının kooperativ və ya münəqişəli varianta münasibəti ilə müəyyən edilir. Hazırda dilçilərin diqqət mərkəzində dialoq zamanı ünsiyyətin effektivliyinin öyrənilməsi məsələsi dayanır. Bu da müxtəlif strategiya və taktikalardan istifadə də daxil olmaqla nitq təsirinə təmin edilməsi vasitələrinə olan marağı müəyyən edir.

Əsas hissə

Ümumiyyətlə, tədqiqatçılar diskursun cəmiyyətdə və dilçilikdə rolu haqqında çoxlu araşdırmalar aparıblar. Digər elm sahələrini öyrənən alimlər siyasi diskurs problemləri ilə də maraqlanırdılar. Diskurs xüsusi mövzular barədə məlumat verən rəsmi nitqi təmsil edir. “Ümumilikdə mətn dilçiliyi və diskurs təhlili sahələrində aparılan bir sıra tədqiqatlarla tanış

olduqdan sonra mətn (text) və diskurs (discourse) terminlərindən eyni anlayışı adlandırmaq üçün istifadə olunduğu qənaətinə gəlmək olar” [1, s. 162].

Dialoji diskurs fərdlər və qruplar arasında ünsiyyət tellərinin toxunmasının təsirli vasitəsi kimi fərdlərin bir-birinə qarşılıqlı hörməti əsasında gerçəkləşməlidir. Bu gün diskurs ünsiyyət üçün vacib komponentə çevrilib və iş yerlərinin əksəriyyətində ünsiyyət bacarıqları tələb olunur. Unutmaq olmaz ki, praqmatik bacarıqlar ümumi kommunikativ bacarıqların əvəz edilməz elementlərindən biridir. Diskurs təhlilinə praqmatik yanaşma cümlələrin təşkili və quruluşu, mətndəki müddələrin artikulyasiyası, arqumentin qurulması və s. baxımdan olduqca önəmli mövqeyə malikdir.

Dialoji diskursun linqvopraqmatik təhlilinin prinsipləri diskurs, dialoq və praqmatikanın qarşılıqlı əlaqəsi ilə müəyyən edilir. Bədii mətn məkanında fəaliyyət göstərən gündəlik dialoji diskurs şifahi ünsiyyəti təmsil edən müəyyən struktur elementləri (yerli və qlobal) ilə xarakterizə olunur. “Gündəlik dialoq diskursunun linqvopraqmatik spesifikliyi müəyyən dialoji diskursun yaradılması və şərhində iştirak edən natiqlərin və dinləyicilərin strategiya və taktikalarının vəhdəti ilə müəyyən edilir” [2, s. 6].

Məişət dialoji diskursunun linqvopraqmatik xüsusiyyətləri bədii mətnə mesajın mənasının açıq şəkildə ifadə olunmasına kömək edən diskursiv aktualizatorların istifadəsi ilə özünü göstərir, mesajların məzmunu isə əsas mətn vasitəsilə verilir. Praqmatik amillər danışanın həmsöhbətinə münasibətini ifadə etmək və onun emosional əhval-ruhiyyəsini çatdırmaq üçün linqvistik vasitələrin seçimini müəyyən edir ki, bu da gündəlik dialoqun praqmatikasının göstəricisidir.

İngilis dili hazırda beynəlxalq ünsiyyətin əsas dilinə çevrilmişdir: milli dillərdə istifadə olunan bir çox terminlər birbaşa və ya dolayısı ilə ingilis dilindən götürülmüşdür. İngilis dilində dialoq yazarkən, demək olar ki, məzmun qədər forma da vacibdir. Buna görə də, fikir mübadiləsinin necə təqdim edilməsinə diqqət yetirmək lazımdır. Həmçinin, hər hansı bir anlaşılmazlığın qarşısını almaq üçün dialoqa düzəliş etmək lazımdır. “Dialoq zamanı nitq yalnız dialoji forma ilə deyil, başqaları ilə də, məsələn, məqsədli

məqamlarla da müəyyən edilir; mürəkkəb və qeyri-adi fəaliyyət kimi cərəyan edən dialoji nitq halları vardır” [3, s. 6].

Dialoq şifahi mübadiləni transkripsiya edən mətnədir. “Dialoqlarda interaksiyanın, iştirakçıların bir-birinə nitq təsirləri baş verir və bu təsirlər qarşılıqlıdır” [4, s. 239]. Bir insan başqasına müraciət edir. Buna görə də bəzən olur ki, personajlar “Madam” və ya “Sir” kimi müraciətlərdən istifadə edir. Dürğu işarələrinə (dırnaq, sual, nida) diqqət etmək dialoqu başa düşmək üçün çox vacibdir. Dürğu işarələri bəzən personajların emosiyaları və əhval-ruhiyyəsi barədə məlumat verir. Dürğu işarələri olmadan dialoq anlaşılmaz olur. Burada dürğu işarələrinin mühüm rol oynadığı dialoq nümunəsi verilmişdir.

Dialoqun monotonluğunun qarşısını almaq üçün bir neçə feildən istifadə etmək vacibdir. Eyni zamanda dialoq aktiv olmalıdır. Burada əsas məsələ situasiyanı və ya personajın hissələrini təsvir etmək deyil, onları dialoqda necə istifadə etməkdir. Personajlara hərəkət vermək üçün hərəkət feillərindən istifadə edilməlidir. Zərflərin istifadəsi isə bir xarakterə emosiya əlavə etmək üçün əlverişli bir üsuldür. Dialoqun yazılması nəsr mətnindən fərqli olmalıdır. Bunun üçün mübadilədə bir neçə şifahi ifadənin daxil edilməsi arzu ediləndir.

Dialoq əməkdaşlıq, ikitərəfli söhbətdir, burada məqsəd iştirakçıların məlumat mübadiləsi və bir-biri ilə əlaqələr qurmasıdır. Diskurs kooperativ, birtərəfli söhbətdir, diskurs zamanı məqsəd natiqin və ya yazıcının məlumatı dinləyicilərə və ya oxuculara çatdırmaqdır. Əməkdaşlıq iştirakçıların dialoqa müvafiq şəkildə verdikləri əsas töhfədir. Əməkdaşlıq anlayışının aktuallaşması insanların həyatının müxtəlif sahələrinə cəlb edilir. Əməkdaşlıq anlayışının və onun göstəricilərinin təhlili - uyğunluq, assosiativ və ümumi əlaqə xüsusiyyətlərinə görə sistemləşdirilmiş söz və ifadələr, habelə qurulmuş müqayisəli və təzadlı silsilələr - publisistik mətnlərin formalaşma istiqamətini müəyyən etməyə imkan verir.

İmplikatura dialoqdan çıxarılan, lakin ifadənin həqiqiliyi üçün şərt olmayan sözlərdir. Skalyar implikasiyada müəyyən məlumatlar həmişə dəyər miqyasından bir dəyəri ifadə edən

bir söz seçməklə ötürülür. Nəticə ən məlumatlı və doğru sözlərdən birini seçir.

Words like: all, most, many, some, few, always, often, sometimes.

Example: Many times, I can't believe you!
[5]

(Nümunə: *Çox vaxt sizə inana bilmirəm!*)

Diskurs təhlili bir qrup olaraq dünya haqqında necə düşündüyümüzü və danışdığımızı araşdırmaq üçün müxtəlif nəzəriyyə və metodları birləşdirir. Təhlillərin diskursun özünə və onun strukturuna konstruktivist diqqətdən tutmuş güc və güc münasibətlərinə tənqidi diqqət yetirməyə qədər fərqli məqsədləri ola bilər. İngilis dilində diskursun strukturuna diqqət yetirmək məqsəduşğundur, bu linqvistik təhlil baxımından da önəmli əhəmiyyət kəsb edir. “İngilis dilində feili frazeoloji vahidlərin (FFV) ən çox işləndiyi diskurs növləri aşağıdakılardır: siyasi diskurs, mədəni diskurs və biznes diskursu” [6, s. 20].

Deyksis (yunanca “deiktikos” yəni, “göstərmək, nümayiş etdirmək, təyin etmək”) termini nitqdə yalnız kontekstlə müəyyən edilə bilən istinad nöqtəsinin istifadəsini bildirir. Deyksisin tam mənası və dəqiq təfsiri müəyyən bir anda danışanın şəxsi, məkan və ya zaman perspektivindən asılı olaraq tamamilə dəyişir. Praqmatikada deyktik ifadələrin mahiyyəti danışanın kontekstindən, xüsusən dildənkənar elementlərin fiziki kontekstindən asılıdır. Deyktik elementlər ünsiyyət vəziyyətinə uyğun şərh edilən sözlərdir və onların nəyə istinad etdiyini müəyyən formada göstərmək lazımdır. “Dilçilikdə deyksis linqvistik element kimi semantika və praqmatika ilə birlikdə öyrənilir” [7, s. 190].

Deyksis cümlələrdə əvəz etmə mexanizminin bir növü kimi işlənir. Yaxud birbaşa istinadı olmayan insanları, məkanları və ya vaxtları göstərmək üçün deyksis də istifadə olunur. “Deyksis dil vahidlərinin elə bir sinfinə aiddir ki, onlar situasiya və ya kontekstin elementlərinə işarə etmək üçün işlədilir” [8, s. 3].

Deyktik ifadələr zaman çərçivəsi, məkan və iştirak edən insanlar arasında əsas əlaqəni təmsil edir. Deyksis praqmatika, semantika və dilçilikdə öyrənilən mühüm sahədir. Deyksis bir nitqdəki müəyyən söz və ifadələrin mənasını başa düşmək üçün kontekstual məlumat tələb edən fenomenə aiddir. Mənanı çatdırmaq üçün

kontekstual məlumat tələb edən sözlər və ya ifadələr deyktikdir. [9, s. 54]

Deyktik ifadənin referentini hesablamak üçün vacib element qismində deyktik ifadənin əlaməti və ya özü çıxış edir. Mətnin bütün daxili istinadları, məsələn, hekayənin və ya dialoqun vaxtı, hətta tələffüz yeri mətnin deyksisini təşkil edir və bu elementlər tərcümədə həlledicidir, çünki onlar daha çox məlumat verir. Biz həmçinin müəyyən kontekstdə şəxs deyksisindən, yəni cinsdən, yaşayış yerindən və sözügedən şəxsin yaşadığı vaxtdan danışa bilərik.

Emotiv deykis (Ed) nəticənin şəxsiyyətinə yönəlmiş şifahi emosiyaların ifadəsi daxilindəki göstəricidir. Ed nitq subyektinin emosional niyyət, modallıq, istiqamət, tonallıq kimi parametrlərinin qarşılıqlı təsiri nəticəsində formalaşır. Ed bir sıra fəvqəladə və situasiya amillərinin qarşılıqlı təsiri nəticəsində formalaşır. “Ed (emosional deyksis) ifadəsinin reallaşdırılması üçün danışanın cəlb etdiyi stilistik üsullara antiteza, müqayisə, metafor, həmçinin alluziya, epitet, sarkazm və giperbola aiddir” [10, s. 78].

Deyksis fenomeni dil və kontekst arasındakı əlaqənin dildə ən aydın əks olunmalarından birini təşkil edir. Dillərdə əsas deyktik vahidlər nümayiş etdiricilər, şəxs əvəzlilikləri, zaman kateqoriyasına aid qrammatik vahidlər (zaman işarələri, zaman fleksiyası və s.), məkan işarələri kimi ifadələrdən ibarətdir. Deykis “bir ifadənin baş verdiyi vəziyyətin şəxs, zaman və ya məkan xüsusiyyətlərinə birbaşa istinad edən dilin xüsusiyyətlərini” ehtiva edir [11, s. 127]. Deyksis əsasən deyim kontekstinin və ya nitq hadisəsinin xüsusiyyətlərinin qrammatikləşməsi ilə bağlıdır. Məsələn, “bu” əvəzliyi həmişə eyni varlığa istinad edən dil vahidi deyil, əksinə, “bu” əvəzliyi yalnız hansısa kontekstdən müəyyən edilə bilən xüsusi bir varlığı ifadə edir.

Hedcinq hər hansı bir qəsdən qeyri-müəyyən bəyanat və ya hər hansı ikimənalı bəyanatdır. Hedcinqlər danışmaq zamanı maksimumlara riayət etmə dərəcəsini şərh edir. Nəticələr müraciət etdikləri şəxslərə maksimumlara nə dərəcədə riayət etdikləri barədə məlumat vermək üçün tez-tez hedcinqlərdən istifadə edirlər. Hedcinq strategiyaları zamanı ən çox leksik feillərdən (*indicate, estimate, propose, assume, suggest, appear, seem, tend to, argue, doubt*), zərflər (*often, quite, almost, usually, sometimes, occasionally,*

probably, certainly, clearly, possibly) və modal feillərdən (*must, will/would, should, may, can/could, might*) istifadə olunur. Modal feillərdən istifadə edərək hedcinqin işlədilməsinə nümunə göstərək:

e.g. In the future e-books will be widely available. (categorical claim)

In the future e-books might be widely available. (hedged claim). [12, s. 125]

Dialoq diskursunun praqmatik xüsusiyyətləri içərisində “Face wants” da mühüm rol oynayır. “Face wants” hər kəsin istəkləri yerinə yetirmək və ya üzləşdiyi təhlükələri azaltmaq üçün istifadə etdikləri müxtəlif strategiyalarla xarakterikdir. İnteraktivlərin bir-biri ilə bölüşdüyü “Face wants”lar vardır ki, bu istəkləri ilə onlar digər fərdi istəklərin öz istəklərini bilməyə imkan verir. “Face wants” müsbət və mənfi olmaqla iki hissəyə bölünür. Müsbət “Face wants” başqaları ilə əlaqə qurmaq istəyini ehtiva etdiyi halda, mənfi “Face wants” muxtariyyət (insanların öz maraqlarına uyğun hərəkət etmək qabiliyyəti) arzulayır.

İngilis dilində yazılı şəkildə fikir ifadə etmək üçün diskurslardan düzgün istifadə etməyi bilmək vacibdir, çünki diskurslar həm yazılı mətnlərdə, həm də gündəlik danışmaq dilində tez-tez istifadə olunur. Ümumiyyətlə, diskurs müraciət formasından asılı olaraq dolay və birbaşa diskurs, açıq və gizli diskurs kimi təzahür edir. “Dialoji (həm açıq, həm də gizli) diskursda iştirak edənlərin praqmatik niyyətini və koqnitiv potensialını bu cür danışmada istifadə olunan müxtəlif linqvistik vasitələrin rolu nöqtəyindən öyrənmək maraqlıdır” [13].

Dialoq mətnləri elementlərinin və həmsöhbətlərinin ehtiva edilməsi nöqtəyindən aşağıdakı növlərə görə təsnif edilir: tam dialoq və natamam dialoq. Dialoq mətnlərinin ən çox istifadə olunan növlərindən biri tam dialoqdur və ona bəzən tam mətn də deyilir. Çünki o, dialoqun bütün əsas elementlərini və həmsöhbətlər arasında mövcud müzakirəni özündə cəmləşdirir, həm də bütün qarşılıqlı dialoqlarda müzakirə olunan, ondan heç vaxt kənara çıxmayan və ya başqa bir məsələyə toxunmayan bir məsələni ehtiva edir və bu tip mətnlər adətən müxtəlif dialoq sahələrində istifadə olunur. Yarımçıq dialoq mətni natamam he-

sab edilən, yəni mətnin ümumi mövzusunun ehtiva edən, lakin tam dialoqu özündə əks etdirməyən, fikirlərinin əksəriyyətinin yarımçıq və natamam olan dialoq mətnlərinin növlərindən biridir və oxucunun çatışmayan fikirləri başa düşə bilməsi üçün mətn daxilində paraqrafların və ya digər dialoqların oxunmasını zəruri əhəmiyyət kəsb edir. Dialoji diskurs eyni zamanda uğurlu sosial qarşılıqlı əlaqə üçün aydınlıq və gizlilik arasında tarazlığın necə tapıla biləcəyini nümayiş etdirən ideal platforma rolunu oynayır. “Məhz buna görə də tipik dialoji diskurs iştirakçıların ortaq biliklərindən asılıdır” [14].

Mətn daxilində biz birbaşa diskursdan danışırıq ki, dialoq dəqiqliklə çatdırılsın, eyni zamanda iki həmsöhbətin sözlərini fərqləndirmək üçün dırnaq işarələrindən istifadə edilsin.

Birbaşa diskurs haqqında məlumat vermək nəzəri cəhətdən olduqca sadə formada olmalıdır və əslində, danışan şəxsin dediklərini sadəcə transkripsiya etmək kifayətdir. Struktur səviyyədə bəzi şeylərə diqqət yetirmək lazımdır, sitat həmişə dırnaq işarələri ilə göstərməli, mətn daxilində fərqli olmalıdır. Danışan şəxsin kim olduğu dəqiqləşdirilməli və cümlə uyğun şəkildə təqdim edilməlidir. Diskursu birbaşadan dolayına çevirmək o qədər də çətin deyil, lakin bunu düzgün etmək üçün bəzi dəqiq qaydaları yadda saxlamaq lazımdır.

Biz həmsöhbətin məzmununu sitat gətirəndə, dəqiq sitatı köçürmədən onları ümumiləşdirərək izah edəndə dolay diskursdan danışırıq.

Diskurs təhlili ərəfəsində müəllifin mövqeyini müəyyən etmək məsələsinə ünvan amilinə ünvanlayanın və qəbul edənin baxımından yanaşmaq lazımdır. Ünvan amili dialoq ünsiyyətinin tərzini, yəni danışanın və dinləyicinin özünün fərdi nitq hərəkətlərini deyil, onların dialoq ərəfəsində nitq davranışını da müəyyən edir. Bu səviyyədə əməkdaşlıq və münaqişəli dialoqlar arasında fərq qoyulur. “Dialoji ünsiyyətdə emosiyaların idarə olunması prosesində əsas rol məhz ünvançı oynayır” [15, s.18].

Müasir tədris proqramlarında seminarlar həqiqətən dialoq xarakteri daşıyır, lakin təəssüf ki, bir çox seminarlar mini-mühazirələrə və ya bir neçə tələbə arasında müzakirələrə çevrilir, əksəriyyət isə sakit oturur və ya başqa işlərlə məşğul olur. Qeyd edək ki, diskursun

mənimsənilməsi elmi ictimaiyyətin nümayəndələri arasında daim inkişaf edən beynəlxalq əlaqələr kontekstində xarici dil təhsili sahəsində kadrların rəqabət qabiliyyətini əhəmiyyətli dərəcədə artırma bilər.

Nəticə

Ümumiyyətlə, dialoji diskurs iki və ya daha çox şəxsin birgə kommunikativ fəaliyyətinin nəticəsidir ki, bu faktiki nitq prosesindən əlavə mesajın adekvat başa düşülməsini təmin edən dildənkənar əlamətlər toplusunu da əhatə edir. Müasir dövrdə dilçilikdə dialoji diskurs problemlərinə marağın artması müşahidə olunur. Diskurs nəzəriyyəsinin dilçiliyin ən fəal inkişaf edən sahələrindən biri olmasına baxmayaraq, hazırda bir çox mübahisəli məsələlər hələ də qalmaqdadır. Hazırkı mərhələdə dialoji diskurs və dialoq anlayışları ilə bağlı fikir ayrılığı mövcuddur. Ümid edirik ki, mövcud problem dialoq diskursunun problemlərinin daha dərindən öyrənilməsi sayəsində gələcəkdə öz düzgün həllini tapacaqdır. Eyni zamanda onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, ingilis dili hazırda beynəlxalq dil funksiyasını yerinə yetirdiyi üçün bu sahənin araşdırılması olduqca aktual əhəmiyyət kəsb edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Məmmədov A., Novuslu X. Mətn-ingilis dilli diskursda təkrarlar koheziya... *İpək Yolu*, No.1, 2021, səh.162-170.

2. Дворянцева В. В. Лингвопрагматические особенности бытового диалогического дискурса (на материале русского и английского языков): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Краснодар, 2013. 21 с.

3. Eminli B. Dialoji nitqin struktur xüsusiyyətləri. *Sumqayıt Dövlət Universiteti – "Elmi Xəbərlər"* – Sosial və humanitar elmlər bölməsi. Cild 15, № 2, 2019, səh. 4-7 .

4. Xuduyeva G. Diskursun kommunikativ mənzərəsi. *İpək Yolu*, No.1, 2024, səh.235-243.

<https://doi.org/10.30546/1810-911X.2024.1.235>.

5. Semantic and Pragmatic. Portfolio (Garcia B john). Cooperation and Implicature. POSTED ON 20 NOVIEMBRE, 2013, <https://johngarcia89.wordpress.com/2013/11/20/cooperation-and-implicature/>

6. Quliyeva K. Müasir ingilis dilində feili frazeoloji vahidlərin diskursda leksik- semantik xüsusiyyətləri. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Bakı – 2018, 25 s.

7. Dilçilik Ensiklopediyası I cild, Bakı, Mütəricim, 2006, s. 524, səh.190.

8. Mahmudova Ş. İngilis dilində deyxisinin ifadə vasitələri. Filologiya üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Bakı, 2018, 56 s.

9. Levinson, S. C. (1983) Pragmatics. Cambridge: Cambridge University Press. 420 p.

10. Mahmudova Ş. Deyksinin verballığı emosional münasibətin ifadəsi kimi. səh.

11. Crystal, D. 2003. A Dictionary of Linguistics and Phonetics (fifth edition). Oxford: Blackwell. 30 p..

12. Gherdan Maria Elena. Hedging in academic discourse. *Romanian journal of english studies*. RJES 16 /2019, p.123-127. DOI: 10.1515/RJES-2019-0015

13. Lewandowska-Tomaszczyk B. and Mammadov A. Exploring dialogical discourse— pragmatics and cognition. 23 Jun 2022, https://brill.com/view/journals/irp/14/2/article-p143_1.xml

14. Van Dijk, Teun. 2014. Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach. Cambridge: Cambridge University Press. 407 p.

15. Чухно А. А. Косвенные директивы и реакции на них: фактор адресата (на материале английской диалогической речи) : автореф. дис. канд. филол. наук. Ростов-на-Дону, 2007. 19 с.

Aytan Muzaffar RAHİMLİ

Phd student at Azerbaijan University of Languages, Department of Lexicology and stylistics of the English language in philology
E-mail: rehimliayten2@gmail.com

**PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF DIALOGICAL DISCOURSE
IN ENGLISH**

Abstract

Dialogic discourse is important when mastering English fluency. For this purpose, the dialogues presented cover a wide range of real-life scenarios and at the same time exchange of ideas is realized through dialogues. Participating in these dialogues regularly strengthens the process of learning English. The analysis of both semantic and pragmatic features of the discourse issue is important from the point of view of the development of linguistics. The pragmatic features of dialogic discourse in English are reflected in the article.

The purpose of the study is to investigate the pragmatic features of dialogic discourse in English and to determine the dialogic foundations of English-language discourse. In general, discourse conveys meaning, value, image, opinion, mental and virtual knowledge, from this point of view, there are various mental and virtual knowledge in discourse, for this reason, discourse can be a research object of philosophy, sociology, psychology and other disciplines in addition to linguistics.

Research method - analytical, descriptive, linguistic-cognitive, comparative method, synthesis of virtual dialogic situation, linguistic-cognitive and linguistic-communicative analysis methods were used in the research.

The results of the research - as a result of the research, the pragmatic features of dialogic discourse in English were determined, issues such as dialogic discourse, deixis, discourse analysis, discourse structure were investigated, and relevant examples were given.

Keywords: English language, dialogic discourse, deixis, discourse analysis, structure of discourse.

Айтен Музаффар РАГИМЛИ

Докторант кафедры Лексикология и стилистика английского языка по филологию
Азербайджанский университет языков
E-mail: rehimliayten2@gmail.com

**ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДИАЛОГОВОГО ДИСКУРСА В
АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

Резюме

Диалогический дискурс важен при овладении беглым английским языком. Для этого представленные диалоги охватывают широкий спектр сценариев реальной жизни и при этом посредством диалогов осуществляется обмен идеями. Регулярное участие в этих диалогах укрепляет процесс изучения английского языка. Анализ как семантических, так и прагматических особенностей проблемы дискурса важен с точки зрения развития языкознания. В статье отражены прагматические особенности диалогического дискурса в английском языке.

Цель исследования – изучить прагматические особенности диалогического дискурса в английском языке и определить диалогические основы англоязычного дискурса. В целом дискурс передает смысл, ценность, образ, мнение, ментальное и виртуальное знание, с этой точки зрения в дискурсе присутствуют различные ментальные и виртуальные знания, по этой причине дискурс может быть объектом исследования философии, социологии, психологии. и другие дисциплины помимо лингвистики.

Метод исследования – аналитический, описательный, лингвокогнитивный, сравнительный метод, синтез виртуальной диалогической ситуации, методы лингвокогнитивного и лингвокоммуникативного анализа.

Результаты исследования - в результате исследования были определены прагматические особенности диалогического дискурса в английском языке, исследованы такие вопросы, как диалогический дискурс, дейксис, анализ дискурса, структура дискурса, а также приведены соответствующие примеры.

Ключевые слова: английский язык, диалогический дискурс, дейксис, дискурсивный анализ, структура дискурса

Daxil olub: 11.08.2024